

ДСНС
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

РОБОЧА ПРОГРАМА

**навчання з питань охорони праці посадових осіб
органів та підрозділів ДСНС**

Київ

1. Загальні положення

Умови та безпека праці, їх стан та поліпшення – самостійне і важливе завдання соціальної політики сучасної промислово розвинутої держави. Безпека робіт на виробництві великою мірою залежить від рівня підготовки спеціалістів з правових та організаційних питань охорони праці та успішної реалізації заходів зі створення умов праці, які відповідають сучасним вимогам.

Одним з основних напрямів забезпечення діяльності пожежно-рятувальних підрозділів є охорона праці, що сприяє створенню безпечних умов для їх підтримки в постійній оперативній готовності до виконання поставлених завдань.

Робочу програму розроблено відповідно до Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою (наказ Держ. ком. України з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 № 15) та Програми навчання з питань охорони праці посадових осіб органів та підрозділів ДСНС України, затвердженою Головою ДСНС України.

Мета навчання з питань охорони праці посадових осіб полягає у набутті знань та формуванні потреби у вирішенні типових завдань професійної діяльності з усвідомленням обов'язку виконання всіх вимог і заходів з охорони праці, забезпечуючи збереження життя, здоров'я і працездатність працівників органів і підрозділів служби цивільного захисту.

За результатами засвоєння програми слухачі

мають знати:

- правові та організаційні основи охорони праці, структуру і завдання управління охороною праці у службі цивільного захисту;
- основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії;
- принципи, методи і засоби контролю параметрів шкідливих і небезпечних чинників при оперативній роботі;
- основні заходи і засоби захисту працівників від шкідливих і небезпечних виробничих чинників, типових для певних видів діяльності;
- основи пожежної безпеки та електробезпеки під час виконання робіт.

мають уміти:

- використовувати положення законів, нормативно-правових актів і нормативно-технічних документів у практичній діяльності під час виконання професійних функцій;
- дотримуватися вимог безпеки експлуатації технічного обладнання під час виконання робіт, а також заходів з електро- та пожежної безпеки;
- впроваджувати профілактичні заходи щодо запобігання професійним захворюванням та професійним отруєнням, травматизму, аваріям і пожежам;
- надавати першу допомогу постраждалим;
- впроваджувати і контролювати виконання перспективних, оперативних і поточних планів, наказів і розпоряджень органів управління підприємства з охорони праці.

Тривалість навчання за програмою становить 40 годин.

Навчання здійснюється за очною формою.

2. Тематичний план

№ заняття	Назва теми	Усього годин	Аудиторні години		СР
			У тому числі		
			Лекції	ПЗ	
1.	Законодавство України про охорону праці	2	2	–	–
2.	Організація роботи з охорони праці	4	2	–	2
3.	Вибухонебезпека виробництва і вибухозахист	2	2	–	–
4.	Пожежна безпека	6	2	–	–
5.				2	2
6.	Електробезпека	2	2	–	–
7.	Гігієна праці. Медичні огляди. Профілактика професійних отруень і захворювань	4	2	–	2
8.	Надання першої допомоги потерпілим у разі нещасного випадку	4	2	–	–
9.			–	2	–
10.	Управління роботами з профілактики та ліквідації наслідків аварій	6	2	–	–
11.				2	2
12.	Безпека праці в галузі	8	2	–	–
13.			2	–	–
14.			–	2	2
15.	Тестування	2	–	–	–
	Всього за програмою годин	40	20	8	10

Примітка: Л – лекція; ПЗ – практичне заняття, СР – самостійна робота

3. Зміст програми

Тема 1. Законодавство України про охорону праці

Принципи державної політики в сфері охорони праці. Засади державної політики в сфері охорони праці.

Основні принципи державної політики в сфері охорони праці. Право громадян на охорону праці при укладанні трудового договору та під час роботи на підприємстві. Права працівників на пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці. Управління охороною праці. Обов'язки роботодавця щодо створення умов праці відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці.

Законодавча та нормативна база охорони праці в Україні. Закони України "Про охорону праці", "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності", Кодекс законів про працю України та прийняті відповідно до них нормативно-правові акти, а також Закони України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення", "Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку" та Правила пожежної безпеки в Україні. Система стандартів безпеки праці.

Міжнародні норми в сфері охорони праці. Стандарти та рекомендації. Конвенції та рекомендації Міжнародної Організації Праці.

Основні положення Закону України "Про охорону праці". **Відповідальність за порушення законодавства про працю.** Штрафні санкції до юридичних та фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, до посадових осіб та працівників за порушення вимог щодо охорони праці. Відповідальність за порушення законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці, за створення перешкод у діяльності посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці і представників професійних спілок.

Тема 2. Організація роботи з охорони праці

Головні завдання охорони праці. Охорона праці як об'єкт управління. Управління охороною праці. Мета і завдання управління. Структурно-функціональна схема управління охороною праці.

Сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном. Планування роботи з охорони праці: перспективне, поточне та оперативне. Організація роботи з охорони праці. Посадові інструкції, визначення обов'язків, прав і відповідальності виробничо-технічних служб, посадових осіб і спеціалістів за виконання функцій і завдань у системі управління охороною праці, а також вимог з охорони праці.

Державне управління охороною праці. Оперативне керівництво і координація роботи з охорони праці. Матеріальне та моральне стимулювання роботи з охорони праці.

Організація охорони праці на підприємстві. Служба охорони праці підприємства. Комісія з питань охорони праці. Навчання з питань охорони праці. Стимулювання охорони праці.

Тема 3. Вибухонебезпека виробництв і вибухозахист

Теоретичні основи механізму горіння і вибуху. Ламінарне, дефлеграційне горіння і детонація в різних агрегатних станах: парогазових, пилогазових середовищ, сконденсованих вибухових речовин. Класичний трикутник горіння. Горюче середовище. Гомогенне, гетерогенне горіння.

Стан аварійності в світовій індустрії. Аварії з великими пожежами. Аналіз характерних значних промислових аварій, пов'язаних з викидами, вибухами та пожежами хімічних речовин.

Параметри і властивості, що характеризують вибухонебезпечність середовища. Небезпечні і шкідливі фактори, що діють на працюючих внаслідок вибуху. Джерела ініціювання вибуху. Попередження утворення вибухонебезпечного середовища. Попередження виникнення джерел ініціювання вибуху.

Загальні закономірності залежності масштабів руйнувань і тяжкості наслідків аварій від кількості, фізико-хімічних властивостей і параметрів горючих речовин. Класифікація зон руйнування.

Кількісні показники вибухів. Загальний енергетичний потенціал технологічного блока. Відносний енергетичний потенціал. Наведена маса парогазового середовища. Умовний тротиловий еквівалент. Тротиловий еквівалент. Радіуси зон ураження надлишковим тиском, передбачуваною вибуховою ударною хвилею.

Попередження вибухів

Парові хмари. Вогняні кулі.

Тема 4. Пожежна безпека

Правова основа забезпечення пожежної безпеки. Основні нормативні документи, що регламентують роботу із забезпечення пожежної безпеки об'єктів: Правила пожежної безпеки в Україні, стандарти, будівельні норми та правила, Правила пожежної безпеки тощо. Обов'язки керівника підприємства та інших посадових осіб щодо забезпечення пожежної безпеки об'єкта та окремих дільниць виробництва. Служба пожежної безпеки. Пожежно-технічна комісія. Добровільна пожежна охорона, ДПД, ДПК. Протипожежні інструктажі. Пожтехмінімум.

Вимоги пожежної безпеки в лабораторіях, архівах, складах зберігання хімічних речовин. Інструкції щодо заходів з дотримання пожежної безпеки. Категорії приміщень і будівель за вибухопожежною та пожежною небезпекою. Класифікація вибухонебезпечних і пожежонебезпечних зон.

Вимоги до утримання територій, водопостачання.

Адміністративна і кримінальна відповідальність за порушення правил пожежної безпеки.

Основні причини пожеж. Заходи пожежної безпеки перед, під час і після

закінчення роботи.

Вимоги до утримання територій, водопостачання.

Вимоги пожежної безпеки при електрозварювальних та інших вогневих роботах.

Засоби пожежогасіння, використання.

Пожежна характеристика виробництва, сировини. агрегатів, установок. Пожежно-технічне обстеження діючого виробництва.

Порядок здійснення державного пожежного нагляду об'єктів, проведення перевірок щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки.

Організація безпечного ведення вогневих робіт на вибухонебезпечних, вибухопожежонебезпечних об'єктах. Загальні положення. Відповідальний за безпечне ведення робіт. Операції, що належать до вогневих робіт. Дозвіл на проведення вогневих робіт на діючих об'єктах. Вимоги до виконавців проведення вогневих робіт. Вимоги безпеки перед початком роботи. Підготовчі роботи. Відповідальна особа. Небезпечна зона. Підготовка обладнання до ремонту. Аналіз повітряного середовища. Оформлення наряду-допуску. Вимоги безпеки під час виконання роботи. Вимоги безпеки після закінчення роботи. Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях. Обов'язки та відповідальність керівників і виконавців.

Первинні засоби пожежогасіння: пожежний інвентар; переносні вогнегасники; пожежний інструмент. Типові норми належності вогнегасників. Правила експлуатації вогнегасників. Технічне обслуговування вогнегасників.

Тема 5. Електробезпека

Статистичні відомості про стан виробничого електротравматизму. Основні причини та шляхи зниження його рівня.

Закони подразнення клітин електричним струмом. Електричний струм, одиниці вимірювання струму, напруги, потужності, опору, частоти. Постійний та змінний струм, їх шкідлива дія на організм людини. Небезпечні величини електроструму, напруги. Залежність дії електроструму на людину від тривалості дії, умов середовища, метеорологічних факторів, фізичного стану людини. Поняття напруги кроку та дотику. Статична і наведена напруга. Дія електромагнітних полів, засоби захисту від них. Правила безпеки при роботі на персональних комп'ютерах.

Основні технічні засоби електробезпеки. Будова промислових електроустановок та їх елементи: електричні станції, підстанції, розподільчі пристрої, перетворювачі електроенергії; повітряні та кабельні лінії електропередач понад 1000 В; розподільчі електромережі напругою до 1000 В.

Розподіл електроустановок за класами напруги: 0,4 кВ; 6–10 кВ; 35 кВ; 110–1150 кВ. Особливості будови та сфера застосування.

Охоронні зони електромереж до і понад 1000 В. Допустимі (безпечні) відстані до струмопровідних частин діючого обладнання, що перебувають під напругою. Класифікація виробничих приміщень щодо небезпеки ураження

працівників електричним струмом.

Коллективні та індивідуальні засоби захисту в електроустановках. Порядок їх використання, зберігання та обліку. Періодичність та види випробувань. Плакати та знаки безпеки, що використовуються в електроустановках.

Заземлення та занулення електроустановок, їх захисна дія; найбільш допустимі величини опору, від чого вони залежать.

Тема 6. Гігієна праці. Медичні огляди. Профілактика професійних отруєнь і захворювань

Поняття гігієни праці та медицини праці.

Основні положення законодавчих актів, що стосуються створення безпечних умов праці та збереження здоров'я працюючих. Шкідливі фактори виробничого середовища і трудового процесу, їх гігієнічна оцінка. Критерії і показники умов праці (Гігієнічна класифікація праці). Компетенція спеціально вповноваженого центрального органу виконавчої влади в сфері охорони здоров'я в проведенні атестації робочих місць за умовами праці, організація та здійснення контролю за параметрами факторів виробничого середовища та трудового процесу. Атестація робочих місць на відповідність нормативно-правовим актам з охорони праці.

Медичні огляди осіб, які працюють у важких та шкідливих умовах праці.

Захворюваність з тимчасовою втратою працездатності.

Професійні захворювання. Порядок розслідування, реєстрації та обліку профзахворювань, аналіз профзахворюваності, визначення придатності працівника до роботи.

Основні принципи профілактики виникнення профзахворювань.

Тема 7. Надання першої допомоги потерпілим у разі нещасного випадку

Основи анатомії та фізіології людини. Поняття першої допомоги. Основні принципи надання першої допомоги і правильність, доцільність дій, швидкість, рішучість, спокій.

Способи реанімації, підготовка потерпілого до реанімації. Штучне дихання способом «з рота в рот» чи «з рота в ніс». Серцево-легенева реанімація. Непрямий (закритий) масаж серця. Перша допомога при потопленні.

Надання першої допомоги потерпілим у разі нещасних випадків. Перша допомога при кровотечі. Види електротравм. Безпечні методи звільнення потерпілого від дії електричного струму. Перша допомога при ударах. Струс головного мозку. Удари в області хребта. Синдром здавлювання. Перша допомога при вивихах і розтягненні зв'язок. Перша допомога при отруєнні газами. Перша допомога при пораненнях. Перша допомога при переломах.

Тема 8. Управління роботами з профілактики та ліквідації наслідків аварій

Загальні поняття. Поняття надзвичайної ситуації. Великі виробничі аварії, їх типи, причини та наслідки. Вплив техногенних чинників на екологічну безпеку та безпеку життя і здоров'я людей. Приклади великих техногенних аварій і катастроф та їх наслідки. Законодавчі та інші нормативні акти (світові та вітчизняні) щодо забезпечення контролю, управління та захисту від основних видів виробничих небезпечних чинників. Закон України "Про об'єкти підвищеної небезпеки". Ідентифікація об'єктів підвищеної небезпеки.

Плани локалізації і ліквідації аварій на об'єктах підвищеної небезпеки. Функціональна структура управління роботами з профілактики та ліквідації наслідків аварій. Взаємодія органів місцевої влади та керівників аварійно небезпечних виробництв щодо запобігання аваріям та ліквідації їх наслідків.

Основні положення конвенції про запобігання великим промисловим аваріям №174. Сфера застосування і визначення. Ідентифікація об'єктів підвищеної небезпеки. Види аварій.

Порядок класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру за їх рівнями. Державний класифікатор надзвичайних ситуацій. Небезпечні події на транспорті та транспортних комунікаціях. Управління здійсненням заходів у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

Плануюча документація з питань цивільного захисту. Планування заходів у разі виникнення надзвичайних ситуацій на виробництві. Порядок створення і функціонування аварійно-рятувальних служб.

Алгоритм процесу управління службою у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

Підготовка фахівців служб цивільного захисту.

Спеціалізована аварійно-рятувальна служба. Основні завдання та функції аварійно-рятувальних служб.

Тема 9. Безпека праці в галузі

Загальні вимоги з охорони праці в ДСНС. Інструктажі з питань охорони праці. Порядок проведення адміністративно-громадського контролю в підрозділах служби цивільного захисту.

Вимоги безпеки праці до службових приміщень і споруд. Пожежні депо, караульне приміщення, гараж, пост технічного обслуговування пожежних автомобілів, пункт зв'язку пожежної частини (окремого поста), оперативно-диспетчерська служба, акумуляторна і приміщення для ремонту та обслуговування акумуляторів, навчальні башти, база (пост) газодимозахисної служби, теплотимокамера, пожежні полігони, вогневі смуги психологічної підготовки та 100-метрові смуги з перешкодами, рукавна база, склади пально-мастильних матеріалів, піноутворювача і вогнегасного порошку, лабораторні приміщення науково-дослідних інститутів, випробувальних пожежних лабораторій та вищих навчальних закладів ДСНС, приміщення для зберігання майна та техніки, караульні приміщення для вахти з охорони складів,

приміщення для приготування та вживання їжі, приміщення з ЕОМ та ПК.

Вимоги безпеки до оперативного автотранспорту. Пожежні автомобілі та мотопомпи, пожежні автодрабини, пожежні автопідйомники, пожежні автомобілі спеціального призначення, пожежні димовсмоктувачі.

Вимоги безпеки до пожежного, аварійно-рятувального обладнання та оснащення, приладів, пристроїв, засобів індивідуального захисту.

Вимоги безпеки праці під час несення служби, гасіння пожеж.

Безпека праці під час ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Безпека праці під час проведення відеозйомок на пожежах. Безпека праці під час дослідження місця пожеж.

Безпека праці під час проведення занять, навчань, спортивних заходів.

Безпека праці під час виконання монтажно-профілактичних робіт з антенно-фідерними пристроями на висоті.

Безпека праці під час проведення пожежно-технічних обстежень об'єктів.

Безпека праці під час роботи на пожежних суднах (кораблях, катерах).

Безпека праці під час роботи на складах, у гаражах-стоянках.

4. Контроль якості навчання

Як проміжний контрольний захід дозволяється видавати слухачам індивідуальні завдання у вигляді рефератів, випускних робіт, розрахункових робіт тощо, які вони повинні виконати за період навчання в Інституті.

Підсумковий контроль – тестування.

5. Перелік навчально-методичних джерел

І. Законодавчі та нормативно-правові акти

1. Закон України "Про охорону праці" від 14 жовтня 1992 р. № 2695.

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.10.2011 № 1107 "Про затвердження Порядку видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки".

3. Закон України "Про забезпечення санітарного і епідемічного благополуччя населення" від 24.02.1994 № 4004-ХІІ.

4. Закон України "Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку" від 08.02.1995 № 39/95-ВР.

5. Закон України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" від 19.11.1992 № 2801-ХІІ.

6. Закон України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності" від 23.09.1999 № 1105-

XIV.

7. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 № 337 "Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві виробництві".

8. Перелік машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 03.02.2021 р. № 77.

9. Наказ МВС України 30.12.2014 № 1417 "Про затвердження Правила пожежної безпеки в Україні".

10. Типове положення про роботу уповноважених трудових колективів з питань охорони праці: Затв. наказом Держ. ком. України з нагляду за охороною праці від 21.03.2007 № 56.

11. Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Перелік робіт з підвищеною небезпекою: Затв. наказом Держ. ком. України з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 № 15.

12. Положення про навчання неповнолітніх професій, які пов'язані з тяжкою працею та роботою у шкідливих і небезпечних умовах праці: Затв. наказом Держ. ком. України з нагляду за охороною праці від 30.12.1994 № 130.

13. Перелік робіт, де необхідний професійний відбір: Затв. наказом М-ва охорони здоров'я України і Держ. ком. України з нагляду за охороною праці від 23.09.1994 № 263/121.

14. Перелік важких робіт зі шкідливими та небезпечними умовами праці, на яких забороняється використання праці неповнолітніх: Затв. наказом М-ва охорони праці України від 31.03.1994 № 46.

15. Граничні норми підіймання і переміщення важких предметів жінками: Затв. наказом М-ва охорони праці України від 10.12.1993 № 241.

16. Порядок проведення медичних оглядів працівників певних категорій: Затв. наказом М-ва охорони здоров'я України від 21.05.2007 № 246.

17. Рекомендації Держнаглядохоронпраці щодо застосування Порядку опрацювання та затвердження власником нормативних актів про охорону праці, які діють на підприємстві // Законодавство України про охорону праці. – Т. 2.

18. Типове положення про базову (головну) організацію, міністерство, відомство, об'єднання підприємств з питань нормотворчої діяльності у сфері охорони праці: Затв. наказом Держ. ком. України з нагляду за охороною праці від 08.07.1994 № 66.

19. НПАОП 0.00-4.03-04 "Положення про Державний реєстр нормативно-правових актів з питань охорони праці". Наказ Держнаглядохоронпраці від 08.06.2004 № 151.

20. НПАОП 0.00-4.09-07 "Типове положення про комісію з питань охорони праці підприємства". Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 № 55.

21. НПАОП 0.00-4.11-07 "Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці". Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 № 56.

22. НПАОП 0.00-4.15-98 "Положення про розробку інструкцій з охорони праці". Наказ Держнаглядохоронпраці від 29.01.1998 № 9.

23. НПАОП 0.00-4.21-04 "Типове положення про службу охорони праці".

Наказ Держнаглядохоронпраці від 15.11.2004 № 255.

24. НПАОП 0.00-6.03-93 "Порядок опрацювання та затвердження власником нормативних актів про охорону праці, що діють на підприємстві".
Наказ Держнаглядохоронпраці від 21.12.1993 № 132.

25. Перелік національних стандартів, добровільне застосування яких може сприйматися як доказ відповідності засобів захисту вимогам Технічного регламенту засобів індивідуального захисту. Наказ Міністерства економіки України від 10.12.2013 № 1462.

26. Про затвердження національних стандартів України та скасування чинності в Україні міждержавних стандартів. Наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 02.02.2011 № 37.

27. Положення про організацію та здійснення державного гірничого нагляду, державного нагляду (контролю) у сфері промислової безпеки та охорони праці в системі Держгірпромнагляду України та уніфікованої форми Акта перевірки суб'єкта господарювання (виробничого об'єкта). Наказ МНС України від 11.08.2011 № 826.

28. Правила безпеки праці в органах і підрозділах МНС України (частина перша для підрозділів державної пожежної охорони). – Введені в дію наказом МНС України від 07.05.2007 № 312.

29. Показчик нормативно-правових актів з охорони праці станом на 13 вересня 2021 року. Наказ Державної служби України з питань праці від 13.09.2021 № 140.

II. Міжгалузеві нормативні акти

1. Правила технічної експлуатації електроустановок споживачів: Затв. наказом Міністерство палива та енергетики України від 25.07.2006 № 258.

2. Вимоги безпеки та захисту здоров'я під час використання виробничого обладнання працівниками: Затв. наказом Міністерства соціальної політики України 28.12.2017 № 2072.

3. Державні санітарні правила планування та забудови населених пунктів: Затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України від 19.06.1996 № 173.

III. Міждержавні стандарти системи стандартів безпеки праці

1. ГОСТ 12.0.230-2007 ССБТ. Системи управління охороною праці. Загальні вимоги.

2. ГОСТ 12.1.018-93. ССБТ. Пожаровзрывобезопасность статического электричества. Общие требования.

3. ГОСТ 12.2.092-94. ССБТ. Оборудование электромеханическое и электронагревательное для предприятий общественного питания. Общие технические требования по безопасности и методы испытаний.

IV. Державні стандарти України з безпеки праці

1. ДСТУ 8828:2019 Пожежна безпека. Загальні положення.

2. ДСТУ 7237:2011 Система стандартів безпеки праці. Електробезпека.

Загальні вимоги та номенклатура видів захисту.

3. ДСТУ 7238:2011 Система стандартів безпеки праці. Засоби колективного захисту працюючих. Загальні вимоги та класифікація.

4. ДСТУ ГОСТ 12.2.085:2007 Сосуды, работающие под давлением. Клапаны предохранительные. Требования безопасности (ГОСТ 12.2.085-2002, ИДТ).

5. ДСТУ 2156-93. ССБП. Безпека промислових підприємств. Терміни і визначення.

6. ДСТУ 2272-93. ССБП. Пожежна безпека. Терміни і визначення.

7. ДСТУ 2293:2014 Охрана труда. Термины и определения основных понятий.

8. ДСТУ 2300-93. ССБП. Вібрація. Терміни і визначення.

9. ДСТУ 2325-93. ССБП. Шум. Терміни і визначення.

V. Підручники, навчальні посібники, довідники, методичні розробки

1. Третьяков О.В., Зацарний В.В., Безсонний В.Л. Охорона праці: Навчальний посібник з тестовим комплексом на CD. За ред. К.Н. Ткачука. – К.: Знання, 2010. – 167 с. + CD.

2. Третьяков О.В., Зацарний В.В., Безсонний В.Л. Охорона праці: Навчальний посібник. Для самостійної роботи студентів. – Х.:УЦЗУ, 2009. – 436 с.

3. Русаловський А. В. Правові та організаційні питання охорони праці: Навч. посіб. – 4-те вид., допов. і перероб. – К.: Університет «Україна», 2009. – 295 с.

4. Катренко Л.А., Кіт Ю.В., Пістун І.П. Охорона праці. Курс лекцій. Практикум: Навч. посіб. – Суми: Університетська книга, 2009. – 540 с.

5. Гогіташвілі Г.Г., Карчевські Є.Т., Лапін В.М. Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами: Навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 367 с.

6. Ткачук К.Н., Халімовський М.О., Зацарний В.В. та ін. Основи охорони праці: Підручник. – 2-е вид., допов. і перероб. – К.: Основа, 2006. – 444 с.

7. Протоєрейський О.С, Запорожець О.І. Охорона праці в галузі: Навч. посіб. – К.: Книжкове вид-во НАУ, 2005. – 268 с.

8. Основи охорони праці: Підручник / За ред. проф. В.В. Березуцького – Х.: Факт, 2005. – 480 с.

9. Шеляков О.П., Оберемок В.Н., Шевченко Л.А. Охорона праці. – К.: НМД "Укропосвіта", 1999.

30. Гаврилюк Л.А., Покуса О.К. Науково-практичний коментар до Закону України "Про охорону праці". – Київ, 1997.

10. Бедрій Я.І., Дембіцький С.І., Джигирей В.С. Охорона праці: Навч. посіб. – Львів: Вид-во "еК.К.К.о", 1997.

11. Васильчук М.В., Винокурова Л.Е., Тесленко М.Я. Основи охорони праці: Підручник. – К.: Просвіта, 1997.

12. Гаврилюк Л.А., Покуса О.К. Науково-практичний коментар до Закону України "Про охорону праці". – Київ, 1997.

13. Безопасность труда в промышленности: Справочник / Сост. К.Н. Ткачук, П.Я. Галушко, Р.В. Сабарно и др. – К.: Техника, 1982.

14. Геврик Є.О. Охорона праці: Навч. пос. для студ. ВНЗ. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003.

15. Гогіташвілі Г.Г. Системи управління охороною праці. – К.: ПТВФ "Афіша", 2002.

16. Жидецький В.Ц. Основи охорони праці: Підр. – Львів: Афіша, 2002.

17. Методика підготовки фахівців з охорони праці з надання домедичної допомоги постраждалим у разі нещасного випадку на виробництві. – Баженов О.К., к.т.н.; Єна А.І., д.мед.н.; Маслюк В.В., к.мед.н.; Рошчін Г.Г., д.мед.н.; Крилюк В.О., к.мед.н. – Київ: ДП «Головний НМЦ Держгірпромнагляду України», 2012. – 27 с.

18. Методика надання домедичної допомоги постраждалим у разі нещасного випадку на виробництві. – Г. Рошчін, д.мед.н.; В. Крилюк, к.м.н.. – Київ: ДЗ «Український науково-практичний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф», 2012. – 27 с.

19. Методичні рекомендації з охорони праці щодо створення безпечних умов праці під час ведення пошуково-рятувальних, аварійно-рятувальних та аварійно-відновлювальних робіт підрозділами системи МНС. Наказ МНС України від 04.03.2008 № 162. – К., 2008.

20. Збірник нормативних документів з безпеки життєдіяльності. – К.: Основа, 2007.

21. Васильєв І. О., Тищенко В. О., Пруський А. В., Єременко С. А. Управління пожежними та техногенними ризиками. - Інвестиції: практика та досвід № 5/2019.

VI. Міжнародні стандарти, директиви, конвенції

1. Директива Ради Європейських Співтовариств 89/391/ЕЕС "Про впровадження заходів, що сприяють поліпшенню безпеки й гігієни праці працівників".

2. Конвенція МОП 187 "Про основи, що сприяють безпеці та гігієні праці".

3. Міжнародний стандарт SA8000:2001 «Соціальна відповідальність». SAI SA8000: 2001 Social Accountability International.

4. Міжнародний стандарт ISO 26000:2010 "Настанова по соціальній відповідальності". ISO 26000:2010 (Draft) Guidance on Social Responsibility.

5. Міжнародний стандарт OHSAS 18001:2007 Occupational health and safety management systems – Requirements. Системи менеджменту охорони праці – Вимоги.

6. Міжнародний стандарт OHSAS 18002, Guidelines for the implementation of OHSAS 18001. Настанова по впровадженню OHSAS 18001.

VII. Інтернет-ресурси

1. <http://www.dnop.kiev.ua> - Офіційний сайт Державного служба гірничого нагляду та промислової безпеки України.

2. <http://www.mon.gov.ua> - Офіційний сайт МОН України.
3. <https://www.dsns.gov.ua> - Офіційний сайт ДСНС України.
4. <http://www.social.org.ua> - Офіційний сайт Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.
5. <http://base.safework.ru/iloenc> - Енциклопедія з охорони і безпеки праці.
6. <http://base.safework.ru/safework> - Бібліотека безпечної праці.
7. <http://www.nau.ua> - Інформаційно-пошукова правова система "Нормативні акти України (НАУ)".
8. <http://www.budinfo.org.ua> - Действующие в Украине государственные строительные нормы [ДБН](#), [ДСТУ Б](#), [СНиП](#), [ГОСТ](#), [СН](#), [ВСН](#).
9. <http://oppb.com.ua> – Щомісячний професійний журнал "Охорона праці і пожежна безпека".
10. <http://ohoronapraci.kiev.ua> – Науково-виробничий журнал "Охорона праці".
11. <http://www.prombez.if.ua> – Охорона праці. Промислова безпека. Інформаційно-методична допомога.